

han inte direkt ställning för något av dessa två alternativ, även om han är kritisk till delar av den thomistiska förståelsen. Boersmas eget förslag, där betoningen ligger på Kristus centrala plats i det saliga skådandet, erbjuder i stället en annan lösning på konflikten. Människan ser Gud genom att se Kristus. Det finns något inte helt tillfredsställande med lösningen. I frälsningens ekonomi fyller Kristus funktionen att vara den osynlige Gudens avbild. Det oerhörda i läran om det saliga skådandet är att människan ska se Gud direkt och oförmedlat. Det verkar som att lärans anspråk blir nedtonat när Kristus, som förstås som mittpunkten för Guds självuppenbarelse, blir objektet för skådandet och inte Gud själv, oförmedlat.

Eftersom Boersma utgår ifrån olika frågeställningar i varje i kapitel i den historiska genomgången spretar boken något. I bokens andra del följs till exempel kapitlet om ljus och mörker hos Symeon och Johannes av ett kapitel om kunskap och kärlek hos Bonaventura och Cusanus. Efter det kommer ett kapitel som handlar om seende och tal hos Dante. Om alla kapitel haft samma ingång och frågeställning hade det som läsare varit enklare att följa vart undersökningen är på väg. Men Boersmas val av frågeställningar är väl avvägda och känslan efter att ha läst varje kapitel blir att ingången till varje tänkare varit den bästa. Det som skulle kunna anklagas för att vara en icke stringent undersökning blir både engagerande och tilltalande just för att det spretar. Läsaren ges en mångfald av betydande insikter och ingångar i ett ämne som även fortsatt bör vara central i teologin.

Anders Ek
TM, Malmö

Michael Agerbo Mørch (red.). En plats bland de lærde: Teologiens videnskabelighed til debat. Köpenhamn: Eksistensen. 2019. 195 s.

Som titeln antyder är detta en dansk debattbok som tar upp frågan om teologins vetenskaplighet. Frågorna känns igen, men är för den sakens skull knappast ointressanta: Är teologi en vetenskap eller inte? Vad skiljer teologi från religionsvetenskap, och var består den teologiska fakultetens legitimitet? Bokens inledning, författad av Michael Agerbo Mørch (som skriver en avhandling om teologins vetenskaplighet och institutionella placering), skissar upp en situation präglad av ”teologins *aktuella* kris” som rör teologins status på västerländska, sekulära universitet i en tid då teologiska fakulteter antingen stängs ned eller ombildas under andra fakulteter. Därmed är boken intressant också utanför en specifik dansk kontext. Det är dock värt att notera att denna kris ramar in just som en fråga om teologins *vetenskaplighet*. Men man kan fråga sig om detta verkligen når till pudelns kärna. Jag återkommer till detta nedan.

Boken består av en inledning samt tio bidrag, alla skrivna av män, med undantag för den enda kvinnan som också råkar vara den enda filosofen. Föga förvånande påtalas den ojämna könsfördelningen inledningsvis med brasklappen att detta inte återspeglar den faktiska könsfördelningen inom teologiämnet i Danmark. Tur är väl det! Men vart tog kvinnorna vägen då? De var antingen för upptagna eller för ödmjuka för att vara med får vi veta. Bokens bidrag är skrivna av i huvudsak teologer och religionsvetare, från såväl statliga universitet och privata (konfessionella) utbildningsinstitut. Bokens olika bidrag spänner mellan ett försvar för teologins vetenskaplighet å ena sidan, samt teologiskt motiverade argument om att teologin aldrig kan bli en vetenskap å andra sidan. Ja, bokens sista text kulminerar i bön riktad till läsaren, vilket också säger en hel del om ytterligheterna i denna debatt.

Tyvärr blir läsningen lite lidande av att de olika bidragen upprepar en del vetenskapsteoretiskt och historiskt allmångods som visserligen är av relevans, men som med fördel hade kunnat redovisats i ett utökad inledningskapitel. En annan sak som man som läsare slås av är att bokens ”pluralistiska grundsyn” trots allt endast hjälper att tydliggöra en ordning där teologi alltjämt kommit att förstås utifrån en förgivettagen kristen identitet. I en sådan ordning blir övriga religioner i stället föremål för religionsvetenskap eller religionshistoria. Jag slås också av att danska statskyrkan skymtar här och var bland bidragen, vilket blir en tydlig – ja, numera nästan lite exotisk – skillnad i förhållande till en svensk kontext.

Men vad kan man då utläsa på ett mer generellt plan av debatten i fråga? Utifrån ett kulturteoretiskt perspektiv vill jag hävda att teologin (och den religiösa tron) alltjämt under moderniteten kommit att förhålla sig till en erfarenhet som undflyr det sekulära förnuftet. Om förnuftet förhåller sig till det ”synliga” (det som är objektifierbart) så förhåller sig trons och teologins begreppslighet till ”det osynliga”, det vill säga idén om en erfarenhet som undflyr det objektiva vetandet. Detta låter sig förstås som uttryck för en teo/logisk ordning på så sätt att storheten ”gud” (*theos*) framstår som den rationella ordningens (*logos*) andre, antingen som något undflyyande och irrationellt – det ”numinösa” hos Rudolf Otto (1869–1937) – eller som något som måste objektifieras i en rationell (religionsvetenskaplig) diskurs.

Men kanske låter sig problemställningen snarare inverteras. Är teologins kris kanske ett symptom på något mer grundläggande som inte längre rör endast teologin som disciplin, utan som rör själva den teo/logiska dikotomiseringen av tro och förnuft? Är det inte som en fråga om en icke-objektifierbar livserfarenhet som vi i dag kan förstå och tolka det som traditionellt har tillhört den religiösa trons område? Ett intressant bidrag i denna riktning finner jag i Jakob Wolf som lyfter fram ett resonemang influerat av den

nya fenomenologin. Som ett alternativ till de förhärskande objektiverande strategierna, erbjuder den nya fenomenologin resurser för att bättre förstå den typ av livserfarenhet som den religiösa tron måste svara mot för att inte komma till korta inför den moderna religionskritiken.

Men jag vill nu återvända till bokens inledande skissering av det som benämns som ”teologins *aktuella* kris”. Här hänvisas till en rapport från 2019 utgiven av British Academy om teologi och religionsvetenskap i Storbritannien. Enligt rapporten har studentgruppen inom dessa ämnen sjunkit drastiskt de senaste åren samtidigt som filosofiämnet är i stadig tillväxt. Rapporten tolkar detta som att studenterna är fortsatt intresserade av tillvarons stora frågor men att de söker svaren på annat håll. Här undrar jag om en reflektion över teologins vetenskaplighet verkligen förmår adressera *aktualiteten* i teologins kris. Är det inte snarare behovet av en förnyad teologi som bör bjuda till debatt i dag? Inte nödvändigtvis på bekostnad av traditionsbunden eller kristen teologi, och inte nödvändigtvis i konflikt med religiösa samfund. Men kanske behövs det i dag teologer som med djärvhet förmår förnya teologin inifrån genom att också bredda dess kulturella relevans i en tid där den traditionella religionen för en växande skara individer har förlorat sin relevans, aktualitet och livsbärande kraft, individer som kanske snarare är beredda att känna igen sig i diagnostiseringen av vår samtid som post-religiös (den bästa svenska introduktionen till den post-religiösa samtiden är nog Isabelle Ståhls generationsroman *Just nu är jag här*). Vad som snarare står på spel är frågan om vilka teologiska forskningsprogram som kan bidra till att bäst hålla liv i den akademiska teologin i vår egen tid, så att teologin kan bli relevant också för en post-religiös generation som, kanske utan att veta om det, törstar efter att få ställa de stora teologiska frågorna på nytt.

Simon Henriksson
Doktorand, Uppsala